

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið
Borgartúni 26
105 Reykjavík

Reykjavík 2. febrúar 2026

2602005SA SV
Málalýkill: 00.64

Efni: Umsögn um drög að frumvarpi til laga um stjórn vatnamála, S-254/2025

Þann 22. desember sl. var birt í samráðsgátt stjórnvalda tilkynning um drög að frumvarpi til ofangreindra heildarlaga. Óskað var eftir umsögnum um áformin, m.a. frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Í drögunum kemur fram að um heildarendurskoðun laganna sé að ræða og að með breytingunum sé verið að endurspegla sem best kjarna vatnatilskipunar og mæla fyrir um skilvirka framkvæmd og samstarf stjórnvalda á sviðinu. Breytingar lúti helst að umhverfismarkmiðum og málsmeðferð.

Almennt um áformin

Í stefnumörkun Sambands íslenskra sveitarfélaga er ekki fjallað sérstaklega um markmið eða áherslur á sviði vatnamála en almennt er fjallað um það í 7. kafla stefnumörkunar að *unnið verði að sjálfbærri auðlindanotkun, aukinni fræðslu til eflingar umhverfisvitund og að Sambandið beiti sér fyrir áframhaldandi samstarfi um að ljúka uppbyggingu fráveituframkvæmda og að byggð verði upp þekking á hagkvæmum og loftlagsvænum fráveitulausnum.*

Fjallað hefur verið um frumvarpsdrögin á vettvangi Umhverfis- og innviðanefndar Sambandsins og tekur umsögn þessi mið af umræðum þess fundar.

Almennt telur Sambandið drögin sem fyrir liggja til þess fallin að stuðla enn frekar að sjálfbærri nýtingu vatnsauðlindarinnar og langtímaverndar hennar og er það vel. Breytingarnar sem boðaðar eru með frumvarpinu kalla á aukna samræmingu við skipulagsáætlanir sveitarfélaga með tíðari uppfærslum, þ.e. innan fjögurra ára í stað sex. Þá boða frumvarpsdrögin aukna áherslu á öflun áhrifamats á vatnshlot sem mun hafa áhrif á sveitarfélögin ekki síst í ljósi lögbundinna verkefna þeirra á sviði vatnsveitu og fráveitu. Þrátt fyrir þessar breytingar er ekki að finna í samráðsgátt með málinu mat á fjárhagslegum áhrifum fyrirhugaðra breytinga á sveitarfélög. Sambandið leggur áherslu á að þær breytingar sem boðaðar eru í frumvarpsdrögunum kalli á vinnslu fullnægjandi mats á fjárhagslegum áhrifum.

Um einstakar breytingar

Ein helsta efnislega breytingin sem boðuð er í frumvarpsdrögunum er sú að fyrirhugaðar eru breytingar á **19. gr.**, þess efnis að nauðsynlegur undanfari þess að heimilt verði að víkja frá umhverfismarkmiði sé gerð áhrifamats þar sem áhrif framkvæmdar eða starfsemi á vatnshlot er metið og þeirri spurningu svarað hvort framkvæmdin eða starfsemin verði til þess að umhverfismarkmið vatnshlots náist eða ekki. Í vissum tilvikum kann þetta að hafa áhrif á framkvæmdir eða starfsemi á vegum sveitarfélaga, t.d. vatnsveitur og fráveitur og má vænta þess að aukinn kostnaður falli á sveitarfélög vegna áhrifamata á vatnshlot í tengslum við þá starfsemi sína.

Í **5. gr.** frumvarpsdraganna er kveðið á um skipan vatnaráðs og að Samband íslenskra sveitarfélaga skipi einn fulltrúa í ráðið en samkvæmt núgildandi lögum skipar Sambandið tvo fulltrúa. Hlutverk ráðsins er m.a. að fylgjast með því hvort markmiðum laganna sé náð og leggja mat á þann kostnað sem hlýst af framkvæmd laganna fyrir ríki og sveitarfélög og skila greinargerð til ráðherra og Sambandsins þar að lútandi, rýna tillögur um vatnaáætlun og veita umsögn við reglugerðir. Í ljósi þessa hlutverks ráðsins telur Sambandið æskilegt að fulltrúum Sambandsins í ráðinu verði ekki fækkað um einn, og þá telur Sambandið að tilnefning af hálfu innviðaráðherra geti ekki að fullu komið í stað tilnefningar af hálfu Sambandsins. Sé það mat ráðuneytisins að nauðsynlegt sé að fjölga fulltrúum ráðuneytanna í ráðinu úr þremur í fjóra bendir Sambandið á að möguleg lausn geti jafnframt verið fjölgun meðlima ráðsins í heild til að viðhalda jafnvægi milli mismunandi stjórnsýslustiga. Hlutverk ráðsins tekur ekki breytingum frá núgildandi lögum nema hvað það varðar að samkvæmt núgildandi lögum er kveðið á um að ráðið skuli skila reglulega skýrslu til ráðherra og Sambandsins í tengslum við kostnaðaráhrif af setningu laganna. Í frumvarpsdrögunum er hins vegar kveðið á um það að ráðið skili aðeins greinargerð til ráðherra um þessa þróun ef þörf krefur. Í greinargerð er ekki fjallað um það af hverju þessum greinargerðarskilum skuli breytt með þessum hætti.

Í tengslum við breytingar á hlutverki vatnaráðs telur Sambandið ástæðu til þess að benda sérstaklega á að engar skýrslur um kostnað hafa verið sendar Sambandinu á grundvelli þessa ákvæðis frá gildistöku núgildandi laga. Í málaskrá Sambandsins er þó að finna greinargerð vatnaráðs að loknum skipunartíma þess árið 2016 þar sem bent var sérstaklega á langvarandi óvissu um fjármögnun lögbundinna verkefna í vatnamálum og skorað var á stjórnvöld að höggva á þann hnút sem skortur á fjármögnun skapar í málaflokknum. Í því ljósi má segja að ráðið hafi til þessa ekki sinnt hlutverki sínu fyllilega samkvæmt d. lið 5. gr., og að ekki liggi fyrir fullnægjandi upplýsingar um kostnaðaráhrif núgildandi laga til þess að ásættanlegt sé að fella niður skyldu ráðsins til þessara skýrsluskila, m.a. til Sambandsins. Þá sé mikilvægt að skoða þetta atriði sérstaklega í samhengi við kostnaðarmat á frumvarpsdrögum þessum.

Fjallað er um hlutverk sveitarfélaga og heilbrigðisnefnda í **7. gr.** frumvarpsdraganna. Þar er kveðið á um að sveitarfélög og heilbrigðiseftirlit þeirra verði Umhverfis- og orkustofnun til aðstoðar við undirbúning að vatnaáætlun, aðgerðaáætlun og vöktunaráætlun og aðstoði stofnunina við endurskoðun þessara áætlana. Jafnframt að sveitarfélög beri ábyrgð á því í samvinnu við heilbrigðisnefndir að framfylgja aðgerðum sem fram koma í aðgerðaráætlun og vöktunaráætlun. Ekki er um efnislega breytingu frá gildandi lögum að ræða. Leggur Sambandið áherslu á að þær aðgerðir sem þegar er að finna í gildandi lögum um stjórn vatnamála og vatnaáætlun fela í sér kostnað og skyldur sem sveitarfélög eru misvel í stakk búin að framfylgja. Eins og fram kemur í fyrri umfjöllun um vatnaráð og kostnaðaráhrifamat liggur því hvorki fyrir hver kostnaður ríkis og sveitarfélaga hefur verið af þeim breytingum hingað til né hvernig má vænta að hann þróist.

Í **30. gr.** er að finna ákvæði þess efnis að við endurskoðun eða breytingu skipulagsáætlunar sveitarfélags skuli samræma skipulagsáætlunina við vatnaáætlun innan fjögurra ára frá staðfestingu vatnaáætlunnar þegar við á. Í núgildandi lögum er sá frestur sex ár en í greinargerð með frumvarpsdrögunum er ekki að finna umfjöllun um

Þessa breytingu sérstaklega. Vekur Sambandið sérstaklega athygli á því að örari endurskoðun er bæði stjórnsýslulega meira íþyngjandi og kostnaðarsamari fyrir sveitarfélögin og því mikilvægt að fyrir liggi hvers vegna sú breyting er fyrirhuguð og sérstaklega sé lagt mat á hvort þörf sé á tíðari endurskoðun.

Mat á fjárhagsáhrifum

Í gögnum málsins í samráðsgátt er ekki að finna mat á fjárhagslegum áhrifum frumvarpsins á sveitarfélög en í greinargerð með frumvarpsdrögum er að finna stutta umfjöllun um mat á áhrifum. Í þeim kafla er hins vegar eingöngu fjallað um efnisleg áhrif breytinganna. Leggur Sambandið sérstaka áherslu á að mikilvægt sé að kostnaðarmat sé unnið í samræmi við 129. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 138/2011 ekki síst í ljósi þess að slíkt mat var hvorki unnið við upphaflega innleiðingu laganna né á vettvangi Vatnaráðs eins og fyrirhugað var og rakið hefur verið í tengslum við einstök ákvæði.

Leggur Sambandið áherslu á að heildstætt verður að horfa til þess að hvorki liggur fyrir mat á fjárhagslegum áhrifum fyrir sveitarfélög vegna gildandi laga né framkominna frumvarpsdraga. Það liggur þó fyrir að á sviði vatnamála nemur áætlaður kostnaður við að mæta kröfum nýrrar fráveitureglugerðar tugum milljarða samkvæmt kostnaðarmati sem þó er orðið nokkurra ára gamalt og ljóst er að sveitarfélögin munu á einhverjum tímapunkti þurfa að mæta þeim kröfum til að uppfylla skilyrði 7. gr. um að framfylgja aðgerðum í aðgerðaráætlunum. Ekki hefur enn náðst niðurstaða um með hvaða hætti þeim kostnaði verður mætt. Af hálfu sveitarfélaganna hefur um árabíl verið kallað eftir stuðningi ríkisins við innviðauppbýggingu á sviði fráveitna, s.s. með endurgreiðslu virðisaukaskatts en stuðningur ríkisins í dag er á formi styrkja og er fjárhæð þeirra ákvörðuð á fjárlögum hverju sinni. Slíkur stuðningur felur ekki í sér þann fyrirsjáanleika sem æskilegt er fyrir kostnaðarsama langtímauppbýggingu víða um land samtímis. Endurgreiðsla virðisaukaskatts af þessum mannvirkjum myndi frekar ná því markmiði.

Að lokum

Heilt yfir telur Sambandið að fyrirbyggjandi frumvarpsdrög séu til þess fallin að umbætur verði á sviði stjórnar vatnamála. Við áframhaldandi vinnu málsins leggur Sambandið áherslu á samvinnu og samráð við sveitarfélögin um útfærslu nýrra heildarlaga sem og vandað áhrifamat á afleiðingum fyrirhugaðrar lagasetningar sem tekur mið af þeim áhrifum sem hlotist hafa af gildandi lögum sem og þeim breytingum sem boðaðar eru. Sambandið óskar einnig eftir því að tekið sé tillit til þeirra athugasemda sem gerðar hafa verið hér að framan og jafnframt að tekið verði tillit til þeirra umsagna sem kunna að berast frá einstaka sveitarfélögum eða samtökum þeirra.

Virðingarfyllt

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Helga María Pálsdóttir
sviðsstjóri